

MODELI UPRAVLJANJA EMISIJSKOM DOBITI OD KOVINSKOG NOVCA

Autor istražuje i analizira recentne promjene u emisijskim politikama država i monetarnih unija u segmentu kovinskog novca, koje su sve češće, a provode se zato da bi se ostvarili nefiskalni prihodi i postigli drugi nemonetarni učinci. U radu se razmatraju samo službene emisije kovinskog novca.

Ključne riječi: kovinski novac, emisijska dobit, nefiskalni prihodi

Povijesno, kovinski novac prvi je novčani oblik. Taj novčani oblik kraće je ili dulje u nekim sredinama cirkulirao istovremeno s predmonetarnim oblicima koji su izrađivani iz kovina tehnikom lijevanja te istovremeno s drugim predmonetarnim oblicima.

Kovinski novac s aspekta tehnika izrade može biti kovan ili lijevan. Tehnika izrade kovinskog novca u uskoj je vezi s tradicijom. Lijevani kovinski novac najzastupljeniji je u Aziji (Kina¹, Indija, Japan, Koreja, Vijetnam) i pojavljuje se u 3. stoljeću prije nove ere, a u drugim dijelovima svijeta kovinski je novac najčešće izrađen tehnikom kovanja². Tehnika kovanja zahtjevnija je od tehnike lijevanja pa je stoga i skuplja. Stoga je većina krivotvorina kovinskog novca tada, a dijelom i u suvremenosti, izrađena lijevanjem³.

Izrada kovinskog novca treba osigurati više uvjeta, i to: istovjetnost svih primjeraka, kvalitetu izrade te mnogo primjeraka istoga apoenaa. Količine iskovanih primjeraka kovinskog novca, u početku pojave toga novčanog oblika, bile su uvjetovane, osim potrebama novčanog prometa, i često ograničenom dostupnošću novčanog materijala; stoga su povijesno često zavladała deflatorska razdoblja⁴.

Ručno kovanje novca uvelike je bilo ograničeno tim načinom izrade. Ta ograničenja djelomično su prevladana izradom više alata za izradu novca iste nominalne vrijednosti⁵.

¹ Prvi lijevani kovinski novac kružnog oblika pojavio se u toj zemlji oko 1500. godine prije naše ere u razdoblju Shang.

² Postoje iznimke, ponajviše u početku pojave kovinskog novca, kada su pojedine emisije kovinskog novca rađene tehnikom lijevanja, no one nisu prevladavale.

³ Tehnike lijevanja razvijaju se i usavršavaju (npr. lijevanje pod tlakom, i drugo) pa se sve više smanjuje vizualna razlika između kovinskog novca izrađenog tehnikom lijevanja odnosno kovanja, ali ta se razlika ne može potpuno ukloniti.

⁴ Postoje i suprotne tendencije, kada se zbog nekih okolnosti (ratnoga plijena, otkrića novih, često izdašnjih rudnika kovina, povećane produktivnosti u proizvodnji kovina ili različite kombinacije prethodnih okolnosti) povećava ponuda novca i narušava temeljni postulat ravnoteže između ukupnih novčanih i ukupnih robnih/uslužnih fondova.

⁵ U Rimskome Carstvu nakon Dioklecijanove monetarne reforme na novac se stavljaju oznake radionica (lat. officina) koje djeluju unutar jedne kovnice da bi se tako mogla pratiti proizvodnja i kvaliteta izrađenih primjeraka novca.

Lijevanje novca, s obzirom na svoja obilježja, isključivo je provođeno ručno u čitavom razdoblju izrade takva novca.

Napretkom tehnologije, nakon više stoljeća ručnoga kovanja novca, postupno tu tehniku izrade novca zamjenjuje strojno kovanje. Strojno kovanje novca osigurava znatno veće količine novca, bolju kvalitetu te ujednačene tehničke karakteristike.

Emisijska dobit

Emisijska je dobit, pojednostavljeno rečeno, razlika između nominalne vrijednosti novca koji se pušta u optjecaj⁶, odnosno cijena po kojima se novac pojavljuje na tržištu⁷, i troškova njegove izrade.

Emisijska dobit ekonomska je kategorija koja se pojavljuje gotovo istodobno s pojavom novca (novčane razmjene i robnonovčanih gospodarstava), stoga rano biva spoznata te praktično korištena. Korisnici emisijske dobiti prije su bili emitenti kovinskog novca (bez obzira na to da li su to bili vladari ili oni koji su novac izdavali na temelju prenesenoga prava kovanja novca). Danas je emisijska dobit nefiskalni prihod države ili monetarnih vlasti u tržišnim gospodarstvima.

Probitci koji se mogu postići vođenjem odgovarajuće monetarne i numizmatičke politike pri emisijama kovinskoga novca potaknuli su danas sve veći broj država, ali i monetarnih unija, da počnu gospodariti tim novčanim oblikom. Podjedno, emisijom kovinskog novca emitenti postižu kulturne, društvene, promidžbene, turističke i druge učinke te se zapošljavaju kapaciteti kovnica novca ako ih emitenti novca imaju.

Modeli upravljanja emisijskom dobiti

Upravljanje emisijskom dobiti vezano je za sve vrste kovinskog novca⁸. S obzirom na različitu dostupnost i zastupljenost pojedinih vrsta kovinskog novca, može se upravljanjem emisijskom dobiti povećavati učinke emisija kovinskog novca⁹.

Gospodarenje emisijama kovinskog novca ostvaruje se najčešće:

- uporabom novih (jeftinijih) novčanih materijala za izradu kovinskog novca te promjenom novčanih materijala u pojedinih apoena, u dijelu apoenskog niza ili u čitavom apoenskom nizu,
- pretvaranjem jednog apoena iz apoenskog niza optjecajnog kovinskog novca u prigodne optjecajne kovanice izmjenom reversa optjecajnog apoena,
- redizajnom apoenskog niza optjecajnoga kovinskog novca,
- uvođenjem novih formi kovinskog novca,

⁶ Optjecajni i prigodni optjecajni novac.

⁷ Prigodni novac te ostale vrste novca.

⁸ Optjecajni, prigodni optjecajni, prigodni novac te novac izrađen od plemenitih kovina koji se prodaje po tržišnoj cijeni plemenite kovine iz koje je izrađen uvećanoj za ažio.

⁹ Optjecajni kovinski novac nazastupljeniji je u novčanoj masi, stoga njegove emisije mogu multiplicirati učinke gospodarenja. Ekonomija razmjera dodatno može povećati te učinke.

- primjenom inovacija u izradi kovinskog novca,
- uvođenjem različitih aplikacija na kovinski novac,
- izdavanjem probnih otkova i otkova u drugim kovinama različitim od kovina/slitina iz kojih se apoen standardno izrađuje te otkova na dvostrukim pločicama,
- emisijom istog apoena u različitim kvalitetama kovanja,
- različitim oblicima i načinima pojave kovinskog novca na tržištu i
- različitom kombinacijom prethodnih načina.

Uporaba jeftinijih novčanih materijala za izradu kovinskog novca te promjena novčanih materijala u pojedinim apoenima, u dijelu apoenskog niza ili u čitavom apoenskom nizu

Veliki broj država, kako država s tradicionalnim i dugim emisijskim politikama, tako i država koje nemaju takve politike pa i monetarne unije, počinju u izradi kovinskog novca primjenjivati jeftinije novčane materijale ili mijenjaju skuplji novčani materijal jeftinijim. Najveći učinci postižu se upravo u emisijama optjecajnog i prigodnog optjecajnoga kovinskog novca s obzirom na veliku zastupljenost tih vrsta novca. Pojedine zemlje¹⁰ duge emisijske tradicije vezane za prigodni optjecajni kovinski novac koje su izrađivale taj novac iz srebra, zbog rasta cijena te kovine i ugroze emisijske dobiti mijenjaju srebro slitinom bakra i nikla za apoene koji se puštaju u optjecaj po nominalnoj vrijednosti, odnosno bakrom u povijesti austrijskoga novca.

Povijesno, u razdobljima kriza i ratova, u izradi kovinskog novca rabili su se jeftiniji novčani materijali umjesto skupljih i kvalitetnijih kovina. Tako se u vrijeme Prvoga svjetskog rata velikim dijelom rabilo željezo za izradu novca, u razdoblju Drugoga svjetskog rata cink, a nakon rata uz cink i vrlo rašireno rabio se aluminij.

Promjena ili primjena jeftinijih novčanih materijala najčešća je u pojedinim apoenima, manje česta u dijelu apoenskog niza, a najrjeđa je u čitavom apoenskom nizu.

U tom obliku gospodarenja emisijama kovinskog novca najzastupljenija je tehnologija izrade kovinskog novca postupkom platiniranja¹¹. Povijesno, platiniranje se primjenjivalo radi povećanja emisijske dobiti (u početku) i ublažavanja deflatorskih kretanja (nešto kasnije).

U suvremenosti jezgre novca najčešće su izrađene od željeza ili čelika, a presvlače se bakrom, niklom ili slitinama tih i nekih drugih kovina¹².

¹⁰ Njemačka u apoenima nominalne vrijednosti 10 eura i Austrija u apoenima nominalne vrijednosti 5 eura od 2012. godine.

¹¹ Platiniranje je vrlo stari način izrade kovinskog novca; jezgra se novca izrađuje iz neplemenite kovine (najčešće bakra) te se presvlači plemenitom kovinom (najzastupljenije je srebro). Dva su načina za izradu pločica, i to nanošenje plemenite kovine kemijski ili mehanički, a nakon toga se pristupa kovanju novca. Prvi platinirani novac pojavljuje se već u 7. stoljeću prije nove ere.

¹² Sjedinjene Američke Države, apoen najmanje nominalne vrijednosti – 1 cent od 1982. godine izrađuju tehnikom platiniranja - cink presvučen bakrom: 2,5 % bakra, ostalo cink (masa 2,50 g; promjer 19,05 mm; debljina 1,55 mm; obod gladak) i tako ostvaruju emisijsku dobit (www.usmint.gov).

Pretvaranje jednog apoena iz apoenskog niza optjecajnog kovinskog novca u prigodne optjecajne kovanice izmjenom reversa optjecajnog apoena

Jedan apoen iz apoenskog niza optjecajnog kovinskog novca postaje prigodni optjecajni kovinski novac izmjenom samo reversa odabranog optjecajnog apoena, a počinje se emitirati povodom različitih prigoda, najčešće u državama koje emitiraju inače velike količine optjecajnoga kovinskog novca za potrebe svoga novčanog prometa¹³. Na taj način znatno se povećava potražnja za tim kovinskim novcem te se povećava emisijska dobit, uz istovremeno postizanje i drugih, nemonetarnih učinaka.

Redizajn apoenskog niza optjecajnoga kovinskog novca

Redizajnu apoenskog niza optjecajnog kovinskog novca pristupaju određene države zato da bi povećale emisijsku dobit, povećale atraktivnost vlastitih emisija, a pri tome najčešće zadržavaju tehničke karakteristike optjecajnoga kovinskog novca. Redizajn kovinskog novca može se napraviti i na aversu i reversu svih apoena u apoenskom nizu (rjeđe) ili se može redizajnirati samo avers (češće). Redizajn aversa provode emitenti koji na novcu imaju lik suverena pa se lik redizajnira u skladu sa starenjem suverena¹⁴.

Forme kovinskog novca

U svijesti većine ljudi kovinskim novcem općenito se doživljavaju artefakti kružnog oblika koji obnašaju bar jednu novčanu funkciju.

Pojedine kulture pak preferiraju i druge oblike novca.

U tu kategoriju može se uvrstiti sljedeće oblike kovinskog novca:

- - višestranični novac sa zaobljenim vrhovima - oblik cvijeta (koji u konačnici opisuje krug), i to sa šest, osam, dvanaest ili šesnaest obliha završetaka¹⁵, odnosno kombinacije zaobljenih i ravnih površina¹⁶,

¹³ Sjedinjene Američke Države, apoen nominalne vrijednosti 25 centi, Australija, apoen nominalne vrijednosti 50 centi.

¹⁴ Velika Britanija višekratno je pristupala redizajnu lika kraljice te jednom redizajnu decimalnog novca.

¹⁵ Indija, apoen nominalne vrijednosti 3 paise 1964., aluminij, magnezij, masa 1,25 g, promjer 21,00 mm; apoen nominalne vrijednosti 10 novih paisa 1957., bakar, nikl, masa 5,00 grama, promjer 23,00 mm; apoen nominalne vrijednosti 10 paisa 1964., aluminij, magnezij, masa 2,30 g, promjer 26,00 mm (www.rbi.org.in); odnosno Libija, apoen nominalne vrijednosti 50 dirhama 1975., bakar, nikl, masa 6,25 g, promjer 25,00 mm.

¹⁶ Rabi jedino Indija u apoenima nominalne vrijednosti 100 rupija 1980., srebro, masa 35,00 g.

- višestranični novac (jednakokračan trokut¹⁷, kvazi jednakostraničan trokut¹⁸, pravokutnik¹⁹, pravokutnik zaobljenih stranica²⁰, kvadrat²¹, peterokut²², šesterokut²³, sedmerokut²⁴, osmerokut²⁵, deseterokut²⁶, jedanaestorokut²⁷, dvanaestorokut²⁸ i četrnaestorokut²⁹).

Slika 1. 2000 forinti + 2000 forinti, 2000. godina, avers i revers

Izvor: www.arpaderembolt.hu

- druge oblike (ovalni³⁰, oblik srca³¹, križa, djeteline, mosta, zemljopisne karte, kože³², oblik nekog artefakta, pola novčane pločice³³ (slika 1.), novčana

¹⁷ Otok Man, apoen nominalne vrijednosti 1 kruna 2008., bronca, dužina stranice 5,56 x 5,00 mm.

¹⁸ Bermuda, apoen nominalne vrijednosti 1 dolar 1998., bakar, nikl, promjer 35,00 mm. Kovanica oponaša taj geometrijski lik jer ima lagano zaobljene stranice.

¹⁹ DR Kongo, apoen nominalne vrijednosti 10 franaka 2000., srebro, masa 31,260 g, dimenzije 47,70 x 27,10 mm. Slikovni i tekstualni prikaz nalazi se između dvije najdulje stranice pravokutnika. Slikovni i tekstualni prikaz može biti između dvije najkraće stranice pravokutnika – Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 4000 forinti 2001., srebro, masa 31,46 g, dimenzija 24,00 x 39,00 mm, debljina 3,00 mm.

²⁰ Poljska, četiri apoena nominalne vrijednosti 10 zlota 2012., srebro, masa 14,14 g, dimenzije 28,80 x 28,80 mm.

²¹ Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 500 forinti 2002., bakar nikl, masa 14,00 g, dimenzije 28,00 x 28,00 mm, debljina 2,10 mm. Likovni prikaz na tom obliku novca može biti različito postavljen u prostor kvadrata (prema vrhu kvadrata ili prema ravnoj stranici kvadrata).

²² Belize, apoen nominalne vrijednosti 100 dolara, 1981., zlato, masa 6,21 g.

²³ Malavi, apoen nominalne vrijednosti 20 kvača, 1999., srebro, masa 31,53 g.

²⁴ Velika Britanija, apoen nominalne vrijednosti 50 penija, 1997., bakar, nikl, masa 8,00 g, promjer 27,30 mm.

²⁵ Makao, apoen nominalne vrijednosti 2 patake, 1999., bakar, nikl, masa 5,58 g, promjer 25,00 mm.

²⁶ Tanzanija, apoen nominalne vrijednosti 5 šilinga, 1972., bakar, nikl; masa 13,80 g, promjer 31,50 mm.

²⁷ Madagaskar, apoen nominalne vrijednosti 50 ariarja, 1992., nehrđajući čelik.

²⁸ Hrvatska, apoen nominalne vrijednosti 25 kuna, 1997., bakar, aluminij, nikl (jezgra), bakar, nikl (prsten), masa 12,75 g, promjer 32 mm.

²⁹ Malezija, apoen nominalne vrijednosti 25 ringita, 1982., srebro, masa 35,00 g.

³⁰ Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 3000 forinti, 2012., srebro, masa 12,50 g, promjer 30,00 x 25,00 mm.

³¹ Palau, apoen nominalne vrijednosti 1 dolar, 2008., zlato.

³² Cipar, apoen nominalne vrijednosti 2 funte, 1997., zlato, masa 28,28 g.

³³ Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 2000 forinti, 2000., srebro, masa 31,46 g, promjer 38,61 mm,

pločica podijeljena na dva nejednaka dijela³⁴, konveksno konkavan novac³⁵ i drugo.

Promjenom oblika kovinskog novca taj novac može postati atraktivniji korisnicima bez obzira na njihov domicil.

Pojedini oblici kovinskog novca nisu pogodni za novčani promet pa je taj novac, zapravo novčani artefakt, isključivo namijenjen skupljanju, odnosno služi za druge nenovčane svrhe.

Inovacije u izradi kovinskog novca

Izrada novca u bliskoj je vezi s razvojem tehnologija u metalurgiji, s razvojem tehnika kovanja novca, ali i s napretkom na nekim drugim područjima.

Primjena novih tehnika u izradi kovinskog novca određena je potražnjom za tim novčanim oblikom (povećane potrebe koje su ponajviše posljedica potražnje za kovinskim novcem zbog različitih razloga), namjenama za koje se taj novac rabi (uglavnom razni automati i sl.), zaštitom njegovih korisnika te otežavanjem krivotvorenja toga novca.

Najvažnije inovacije u izradi kovinskog novca bile su prelazak s ručnoga kovanja na strojno kovanje, kovanje novca s prstenom³⁶ te primjena raznih tehnika zaštite od krivotvorenja novca.

Emisije kovinskog novca izrađenog iz dvodijelne slitine³⁷, zatim trodijelne slitine³⁸, inovacije su koje su povećale atraktivnost optjecajnoga kovinskog novca. Među inovacijama kovinskog novca svakako treba navesti i rješenja koja su temeljena na već poznatim iskustvima u izradi kovinskog novca, primjerice otvor u novcu³⁹. Ako je otvor na novcu predviđen likovnim rješenjem, onda je to svakako inovacija⁴⁰.

Primjena novih kovina⁴¹ i slitina kao novčanog materijala utječe na potražnju za tim kovinskim novcem.

---

debljina 3,00 mm za dva apoena.

³⁴ Kiribati, apoen nominalne vrijednosti 5 dolara, 1997., srebro, masa 15,5518 g.

³⁵ Francuska, apoen nominalne vrijednosti 1 franak, 2001., srebro, masa 17,80 g, promjer 33,00 mm.

³⁶ Takvo kovanje veliki je doprinos u zaštiti korisnika kovinskog novca jer se na taj način potpuno sprječava otuđivanje novčane materije struganjem ruba novca.

³⁷ Italija, optjecajni apoen nominalne vrijednosti 500 lira, 1982., aluminij, nikl, bakar (jezgra), krom, željezo (prsten), masa 6,80 g, promjer 25,80 mm. To je prva optjecajna kovanica izrađena od dvodijelne slitine i prva kovanica koja ima oznaku nominalne vrijednosti na Braici. Prvi kovinski novac iz dvodijelne slitine engleska je kovanica nominalne vrijednosti 1 farthing 1625.-1649. godine.

³⁸ Francuska, apoen nominalne vrijednosti 20 franaka, 1994., bakar, aluminij, nikl (jezgra), nikl (prsten), bakar, aluminij, nikl (vanjski prsten), masa 9,00 g, promjer 27,00 mm.

³⁹ Osim što pruža estetski doživljaj, takvo rješenje štedi i materijal za izradu novca.

⁴⁰ Albanija, apoen nominalne vrijednosti 50 leka, 1988., srebro, masa 168,15 g, promjer 65,00 mm u obliku tunela, Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 1000 forinti, 1993., srebro, masa 31,46 g, promjer 38,61 mm, otvor je decentriran i čini prvu ništicu u nominalnoj vrijednosti (revers) odnosno prikazuje loptu (avers).

⁴¹ Primjer: niob (Austrija i druge države), titan i drugo.

Novac koji je nastao temeljem nekih iskustava u porabi nacionalnog novca u prošlosti, kao što je uporaba kovanice kao prostora za skrivanje i prenošenje tajnih poruka⁴². Suvremeni novac proizveden tako da oponaša takvo tehničko rješenje postaje posebna inovacija i jedinstveni novac u svijetu jer se sastoji iz dva dijela, a njihovim spajanjem nastaje jedinstveni apoen. Takva inovacija mijenja i klasično poimanje odnosa aversa i reversa (latinsko ili germansko kovanje) jer se okretanjem jednoga i drugoga dijela novca može udovoljavati i jednom i drugom standardu, ali isti novac može biti i izvan tih klasičnih standarda (pomicanjem osi kovanja, što se katkad događa u većini kovnica pri izradi optjecajnog novca zbog tehničkih propusta⁴³ (slika 2.)).

Slika 2. 1000 forinti, 2002. godina, avers i revers
Izvor: www.penzvero.hu

U inovacije se može uvrstiti i primjena kamea izrađenog u drugoj kovini, čime nestaje klasično određenje kovine iz koje je izrađen novac.⁴⁴

Najvažnije inovacije koje su rezultat istraživanja na drugim područjima, a koje nalaze primjenu u kovinskom novcu, primjene su holograma⁴⁵, virtualne slike⁴⁶, uporaba boje⁴⁷ i drugo.

⁴² Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 3 krajcara, 1849., bakar. Debljina kovanice omogućavala je njezino presijecanje te se odstranjivanjem unutrašnjega dijela dobiva šupljina.

⁴³ Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 1000 forinti, 2002., bakar, cink, masa 19,50 g, 32,00 mm, debljina 3,90 mm.

⁴⁴ Drži se da je novac do 500/1000 finoće srebra izrađen iz te plemenite kovine. Kanada izdaje prigodni kovinski novac s kameom u zlatu 20 dolara 1990., masa 31,103 g.

⁴⁵ Hologram može biti graviran izravno u kalup (mikro graviranje) ili se može nalaziti na foliji koja je aplicirana na novac. Prvi novac s hologramom izrađenim izravno na kovanici španjolski je optjecajni apoen nominalne vrijednosti 500 peseta, 1993., bakar, aluminij, nikl, masa 12,00 g, promjer 28,00 mm. Hologram izrađen na foliji i apliciran na kovinski novac prvi se put javlja na mađarskom prigodnom novcu nominalne vrijednosti 3000 forinti, 2000., masa 31,46 g, promjer 38,61 mm, debljina 3,00 mm.

⁴⁶ Kanada, optjecajni apoen nominalne vrijednosti 2 dolara, 2012., niklom platinirani čelik (prsten), broncom platinirana aluminijska bronca (jezgra), masa 6,92 g, promjer 28,00 mm, debljina 1,75 mm.

⁴⁷ Boja se može nanositi ručno (bojenje) – Kuba, apoen nominalne vrijednosti 1 peso, 1994., bakar, nikl, promjer 30 mm, ili nanošenjem folije u boji na novac – Palau, apoen nominalne vrijednosti 1 dolar, 1992., bakar, nikl, masa 28,80 g, promjer 37,20 mm.

Pojedine inovacije prihvati veći broj emitenata te budu primijenjene na više vrsta kovinskog novca, a neke inovacije ostaju manje prihvaćene.

Aplikacije na kovinskom novcu

Na tržištu kovinskog novca nalazi se relativno veliki broj apoena kovinskog novca izrađenog iz različitih kovina odnosno slitina s različitim aplikacijama na sebi.

Tako se kao aplikacije nalaze: komadići meteorita, kristala, poludragoga kamena, dijelova nekih važnih artefakata, bisera⁴⁸ i sl. S obzirom na svoja svojstva, taj se novac može držati isključivo novčanim artefaktom koji primarno ne služi za novčani promet.

Probni otkovi i otkovi u drugim kovinama/slitinama različitim od kovina/slitina iz kojih se apoen standardno izrađuje te otkovi na dvostrukim pločicama.

Probni otkovi kovinskog novca u nekih emitenata vrlo su česti (Mađarska, Francuska, Poljska te niz drugih država). Izgledom i karakteristikama najčešće se ne razlikuju od redovnih izdanja istih nominalnih vrijednosti, osim oznakom ili natpisom da su probni otkovi. Rjeđi su otkovi koji su identični redovitom novcu, a koji imaju oznaku da su probni otkovi, ali izrađeni su u drugoj kovini ili drugim kovinama. U tu kategoriju pripadaju i otkovi koji se razlikuju u izgledu aversa i/ili reversa od redovitih izdanja (neusvojeni dizajn), a takvi su otkovi najrjeđi.

Probni se otkovi najčešće izdaju u malim ili manjim količinama, ali upravo zbog toga što su skuplji mogu utjecati na emisijsku dobit.

Otkovi u drugim kovinama, različitim od kovina/slitina iz kojih se apoen standardno izrađuje, najčešće se pojavljuju u plemenitim kovinama istoga dizajna i promjera, ali, najčešće, druge mase.⁴⁹

Emisije istoga apoena u različitim kvalitetama kovanja

Emisije istoga kovinskoga novca u različitim kvalitetama izrade vrlo su česte, i to u svim vrstama toga novčanog oblika. Na taj se način može povećati interes i potražnja za kovinskim novcem bez obzira na to što imaju isti kataloški broj.

Načini pojave kovinskog novca na tržištu

Načini na koje se kovinski novac pojavljuje na tržištu mogu znatno utjecati na potražnju za tim novcem te se tako mogu povećavati učinci emisijske politike.

⁴⁸ Palau, apoen nominalne vrijednosti 5 dolara, 2010., srebro, masa 25,00 g.

⁴⁹ Mađarska, apoen nominalne vrijednosti 1 i 2 forinte, 2009., srebro, masa 2,05 g; promjer 16,30 mm, debljina 1,10 mm (1 Ft.) odnosno masa 3,70 g, promjer 19,20 mm, debljina 1,55 mm (2 Ft.)

Optjecajni kovinski novac pojavljuje se u setovima (koji se mogu izradbom u istoj godini izdanja razlikovati), i to u različitim stupnjevima kvalitete (engl. Mint Set – MS, zatim Proof Set – PS, ili Brilliant Uncirculated – BU). Često su takvim setovima pridodane fantazijske kovanice, redovne prigodne kovanice u kvaliteti kovanja u kojoj se ne prodaju pojedinačno⁵⁰ ili pak i prigodne medalje.

Kovinski novac pojedinih emitenata pojavljuje se na tržištu u obliku numizmatičkih pisama, dopisnica⁵¹ ili pak na kartončićima s oznakom: kovanje prvoga dana (engl. First Day Mint) u ograničenim količinama⁵².

Optjecajne kovanice mogu se pojavljivati i prije službenog puštanja u optjecaj u posebnim pakiranjima za građanstvo ili gospodarstvo da bi se potencijalni (budući) korisnici priviknuli na njih⁵³ te su također predmet skupljanja.

Povećanje emisijske dobiti kombinacijom različitih oblika gospodarenja kovinskim novcem

Ovisno o proklamiranim emisijskim i numizmatičkim politikama, ovisno o tradiciji, ali i o primjeni naprednih tehnologija u izradi kovinskog novca, te ovisno o umjetničkim rješenjima, većina emitenata u tržišnim gospodarstvima gospodari emisijama kovinskog novca kombinacijom različitih modela upravljanja emisijama kovinskog novca.

Zaključak

Monetarne vlasti mnogih država i novčanih unija u sklopu svojih emisijskih politika gospodare kovinskim novcem. Primjenom raznih modela upravljanja emisijskom dobiti ostvaruju znatne nefiskalne učinke (emisijska dobit), ali i niz, ne manje, važnih nemonetarnih probitaka, numizmatičkih, društvenih, kulturnih, turističkih.

Literatura

1. *Adamovszky, I.*, Magyar erme katalogus 1892-2008, Adamo, Budapest, 2008.
2. *Michael, T.*, Standard Catalog of World Coins 1900 -2000, Krause Publications, Iola, 2008.
3. www.usmint.gov
4. www.rbi.org.in
5. *Matić, B.*, Monetarna ekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2011.

⁵⁰ Mađarska, kovnički set, 2012., plus prigodni srebreni apoena nominalne vrijednosti 3000 forinti u kvaliteti BU.

⁵¹ Mađarska, više apoena kovinskoga novca.

⁵² Mađarska, osam apoena prigodnoga optjecajnoga kovinskoga novca.

⁵³ Europska unija omogućava zemljama koje uvode euro u gotovinskom obliku izdavanje tzv. Starter kitova.

6. *Matić, B.*, Hrvatski monetarni suverenitet – hrvatske kovnice i tiskare novca, Ekonomski fakultet u Osijeku, Hrvatski novčarski zavod, Osijek-Zagreb, 2012.
7. www.penzvero.hu
8. www.moneytrend.at
9. www.mint.ca
10. www.arpaderembolt.hu

SUMMARY

MODELS OF MANAGING THE EMISSION REVENUE OF COINS

The author researches and analyses recent changes in the coin emission policies of states and monetary unions, which are increasingly frequent and are made to acquire non-fiscal revenue and achieve other non-monetary effects. The article examines only official coin emission.

Keywords: coins, emission revenue, non-fiscal revenue